

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ ИА ПО ТАВАКА. — СТОЈИ ЗА ПОРН САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСИ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 ПОРН. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ТУРСКО ПОЗОРИШТЕ.

Цариградска француска и талијанска позоришта, која Турци веома радо полазе отворила су им вољу, да и они себи на свом језику прибаве драматска уживања, те тако се 1866. састави добровољачка дружина, која је приказала „Цезара Борцију“ на турском језику. Али тај производ страног поднебља није се могао одомаћити у Турака, и тако се та добровољачка дружина разисла до бољих времена. Децембра месеца 1868. појави се друга дружина, која је давала представе, на којима је бивало прилично доста света. Али за европску је публику то позориште из тога доба толико, као кад би гледала глумљење из првога времена позоришне уметности. Дворана и позорница нису ни мало боље, него што су биле у време Шекспира, и густи димови из чибука помрачавају и онако слабо осветљену дворану. У турским позоришним комадима јако упада у очи хришћански карактер: ускре из мртвих, појављивање духова, свештеник, што венчава младенце, поједини изрази, пословице, ћео правац, све је по хришћански. Ту се виде стране слике, које се крећу у страном ваздуху. Ти позоришни комади нарочито су пуни драстичних израза, који вређају укус, али силовито утичу на светину. Ту је смешан стран уплив са турским укусом, те се обое отимају о првенство. Хришћански карактер добијло је турско позориште од представљача и писаца комада, јер писци и глумци су хришћански Јермени, који говоре турски и обрађују турски књижевни језик.

У турском позоришту представља се без шаптача, и публика изражава своје допадање или недопадање о представи без икаква вазора. У једном комаду питају слугу како се зове; он одговара талијански: да му је име Форфиче. Шта то значи турски? — питају га на

то из публике; он оговара: „Маказ“ (маказе). Слугин господар на позорници сумња се, али из публике вичу одобравајући: „Тамам“ (тако је!) На позорници се глумац приближио свећи са својим шеширом, а један из публике довикује му: „Сакин хе, шапка јаниор!“ (Пази, море, па свој шешир!). — „Не тохаф“ (ала је то красно)! „Хеј, чапкин“ (где ниткова!). — „Хеј кепели кепек“ (где пасије вере) — и слични усклици чују се врло често. У позоришту у Галати дају се поред турских и талијанске представе, и многи таки комади представљају се после у преводу турском.

Стамболско Гедик-пашинио позориште много је боље од пређашњег, и за шест година како постоји показало је леп успех. Глумци у овом позоришту бољи су него они у Галати. За њихов репертоар старају се већ вештији и ученији људи, и по неки комади и представе имају и уметничке вредности.

На позоришним објавама није само назив комада и имена особа, него је на њима и кратак садржај радње. Тако и. пр. каже се на једној позоришној објави: „Вечерас ће се представљати ванредно занимљив комад, у ком ће се одличан господин заљубити у младу циганку, и по што је задобије сјајним поклонима, узеће је за жену. Љубавника девојчиног, младога цигу, уклониће лукавством, и они ће сретно живити; циганка ће родити дете, а млади цига ослободиће се из подметнуте му замке, напашће као арамбаша са четом разбојника на своју негдашњу љубавницу, која сама иде кроз шуму, и узеће јој дете као залогу њихове љубави. Друго ће дете својој некадашњој љубавници пробости арамбаша, по што је ушао у њезин дворац. После ће заробити он одличног господина и обећа ће му слободу, ако искуни свој живот животом своје жене. Господин је готов да то одмах

учини и жену одведу на губилиште; али у тренутку, кад целат ваља да замахне мачем, измени арамбаша жртву и да погубити одличног господина. Жена је већ довољно кажњена својим неверством, те јој поклони слободу и врати јој дете. На свршетку комада изводиће талијанске играчице велики „ајак ојун“ (игру ногама), то јест, балет.“

То позориште нема никаквог мецене, никакве субвенције, и опет се попело на приличну висину, с које може с неким поносом гледати на многе заводе, који су под заштитом. Кад сам, приповеда наш путник, крајем рамазана 1868. читao садржај тада представљаног комада, могao сам ускликнути: „Сад је утврђена турска драма“. — Предмет тога за представу заказаног комада беше, на име, црпен из једне од најпознатијих приповедака источног песништва: „Лејла и Меџнун“, која са приповеткама „Ферхард и Ширин“ и „Јусуп и Зулјека“ чини песничко тројство. Позоришна објава гласила је:

„Турско Гедик-нашиш позориште. — „Лејла и Меџнун“, жалосна игра у пет чинова. Данас 9. благословеног месеца севала ове сртне године представљаће позоришна дружина Кули-Акубова радњу ове поетичне приповетке покojног Фузулија: „Лејла и Меџнун“, коју је неки Му-

стафа Ефендија сложио по законима драматске уметности, да као ванредан догађај служи за пример и опомену. По што је тај комад и не давно приказан, те због маленог броја представљача није могао испasti као што треба, то ће се по изричној жељи неких поштованих особа овом приликом у потпуном облику представљати. Уједно ће у место француске музике суделовати османлијска капела са цимбалама и флатутама. Закуник позоришне дворане особито се постарао, да високопоштована публика, која се овамо потруди, нађе сваку угодност.“

Особе: Нуфел, арапски кнез; Ибн-и Селам, арапски емир; Каис, познат под именом „Меџнун“ (помамни); Лејла, љубавница меџнунова; Заид отац меџнунов, поглавица арапског племена Бени Амур; Бану, мати меџнунова; Ајуја, мати лејлина; Зеид, пријатељ меџнунов; Селим, арапски емир и нуфелов ратни министар. Арапски камилаши (што терају камиле), коњаници, две жене, двоје слугу, песник, певци, свирачи и војници.

1. „Перде“ (чин). Каис љуби Лејлу, и стога бега у пустињу.

3. Чин. Каис врати се по савету очином из пустиње к Лејли.

(Свршиће се.)

ШЕКСПИР И СТАРОЕНГЛЕСКА ДРАМА.

(Наставак.)

А садржај је у кратко ево ово:

Горбодјук, грађа од Британске, који је владао пре шест стотина година пре Христа, раздели своје царство међу синовима Ферексом и Шорексом. Сваки син му је грамзио, да сам буде господар, те се отуд изроди међу њима дуготрајна зајевица, а из тога крвави грађански рат, у ком убије Шорекс свог старијег брата Ферекса. Мати им Фидена, која већма миловаше Ферекса, да освети овога, уђе ноћу у ложницу Шорексу и убије га спаваћива. Народ се побуни са тога свирепог уморства, устане на дом владаљачки па убије краља Горбодјука и жену му Фидену. На то се дигне властела на народ, сакуни војску и казни бунције. Сад се опет стапи прве поглавице отимати о престо, јер земља остале без краља и без наследника му. Борба

ова, пустошћи Британску, завршује ту трагедију, којој би управо крај могао бити већ и смрћу порексовом.

Свака радња у тој драми почиње пантомимом, која напред прикаже шта ће да буде, па осим других чудноватости у том комаду, излазе ту и војници с пушкама.

Ради огледа језика ево наводим једно место из друге појаве пете радње:

„О Јовишу, како ј' народ безуман,
Заноси га то беснило, слепа страст,
Лакоумно не сећа се проплзести,
Стара доба о ком зборе толике
Старе књиге, пергамени престаре,
Те причуја шта чиниште побуње! —
Народ и сад на кнезеве насрће,
Ма да знађе и од својих очева
Какве казни на бунције падају;“

Ма да ј' виђао и властитим очима
Оштре пале и танана вешала,
Грозне даре за бунтовне делије;
Што дрзнуше на круне се дизати!

У свој тој трагедији влада кроз и кроз поучни тон с моралисањем, и тек на једном или на два места избијају прави осећаји песничкога одушевљења. Ево једне појаве, и то оне, где Марцела жали за својим драганом Ферексом, што тако рано премину:

„Шта сам те пута, племенити приче,
Глед'о па коњу змајено-помамном,
Светлећа дивна на борилту мушким,
Закићена знаком госпе срца твог,
Мислећи на њу у борбу си сри'о
На мејдан беше увек само твој!
Гледах те дивна на коњу помамну,
Кад вијеш топуз у поносу свом;
Гледах те пешке са мачем у руци —
Ах, никад више не ћу видет' то!“

Одмах за тим изађе драма: „Јулије Цезар“, а то је први пример, да је енглеској драми јунак изабран из римске историје. Осим тога налазимо трага трагедији: „Камбиз“ од Престо-

на и другој: „Ромео и Јулија“ од незнанога песника.

Од године 1570. стадоше се за чудо множити трагедије, комедије и историје. Традиција за то узимаху из читавога света: из Мисира, из Етиопије, из Грчке, из Француске и Немачке; особито пак Шпањолска и Талијанска послужише својим приповестима за драме позоришту.

Преводи гомилама из старих и нових језика унесоше и у неучен свет умно благо свију народа, с којима Енглези имадоше посла, тргујући и по мору бродећи.

Ревност за стародревним наукама тако се живо пробуди, да су чак и женскиње па двору, па и сама краљица, темељно изучавале латински језик и јелински; знање старе митологије продрло беше и у простом народу. Верозаконским цепкањем и борбама онога века захвати маха у народу буран покрет, који је појединима сила зла напео, али умном животу даде то големог и плодоносног напретка, те последак отуда узвиси доба владе јелисавetine и учини га најславнијим одсеком у историји енглеској.

(Наставиће се)

С Р П С К О Њ А Р О Д Н О Њ П О З О Р И Ш Т Е

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Претендент и протектор“, „Пркос“.) Оба ова шаљива комада приказана су у нашем позоришту 9. фебруара. Први је комад нов. Ево му краткога садржаја. Кромвел, ком је досадило владати, па хоће кришом да остави Енглеску, и Карло II., који би хтео владати, па долази кришом у Енглеску, састалу се у једној гостионици у малом пристаништу око ушћа Темзе. Како једно другог не познају, то се изроде одатле замрсице и заплети, који се па послетку сврше тиме, да протектор Кромвел спасе претендента Карла, и примора га да остави Енглеску па овој истој лађи, на којој је хтео јадан протектор сам да умакне из Енглеске.

Карактери су у овом комаду, истини тек у главним потезима, али веома лепо најртани. Дијалог је леп и иун финих доскочица. Нарочито је леп говор кромвелов којим наведе Карла да остави Енглеску. На речи карлове да он воли своју отаџбину и да хоће да је спасе, одговара веома лепо Кромвел: „Зар се то зове лубити отаџбину, зар се то зове спас, кад се доводи у нову опасност? Зар се то зове ослобођење, кад се из једнога вртлога баца у други? Како ће јадна отаџбина одахнути, кадо ли се из развали подићи, кад је страпачке зајевице из дана у дан подривају, кад је вихорови тамо амо потразуј? Хоћете да нам најучите на врат грађански рат, а и не по-

мишљате, да једна једина кап народне крви засењује сва жестоки сјај крунских алемова!“

Представа овога комада испала је добро. Ружић (Кромвел) Сајевић (Карло II.), Ј. Маринковић (војвода Јеванђеља) добро су обележили у главним цртама карактере, које су изводили по инспирацијама пишчевим. Лукић, превртљиви гостионичар Порник, Л. Хаџићева, његова весела кћи и Марковић, часник Жорђ, ставили су како волју у присојак и осојак особине својих улога.

„Пркос“ је не само добро одигран, него је лепо и отпеван. Игра и певање у томе комаду овога вечера били су без замерке. Ружић и Ружићка, Сајевић и Л. Хаџићева, Марковић и Ј. Поповићев — била су на позорници три паре, којима би се тешко могло на другој позорници па-ра наћи.

П О З О Р И Ђ Т Е

* (Словенско позориште у Љубљани.) У словенском позоришту у Љубљани приказана су у последње време ове позоришне игре: „Лумпацијус вагабондус“, „Ко се на послетку смеје“, „Кројач Фине“, „Предике господина Кудеље“, „Новац светом влада“. Као што видимо, то су већином лакридије са карловим позоришта у Бечу. Те немачке лакридије, као што јављају „Novice“, јако се допадају словенском свету. Шта су згрешили Богу наша браћа Словенци, да се тврком позоришном храном хране?

Издaje управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

39. ПРЕДСТАВА.

У II. ПРЕТИПЛАТИ 2.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 27. ФЕБРУАРА 1875.

СПЛЕТКА И ЉУБАВ.

ГРАЂАНСКА ЖАЛОСНА ИГРА У 5 ЧИНОВА, ОД Ф. ШИЛЕРА, ПРЕВЕО Ј. ЂОРЂЕВИЋ.

ОСОБЕ:

Президенат Валтер у двору једног немачког кнеза	Зорић.
Фердинанд, његов син, мајор	Недељковић
Калб, придворни маршал	Сајевић.
Милфордова	Ј. Маринковићка.
Вурм, тајник президентов	Марковић.
Милер, музикант	Лукић.
Његова жена	Ј. Поповићева.
Лујза, његова кћи	Ј. Сајевићка.
Софija у служби код Милфордове	Л. Хаџићева.

Служитељи. — Стражари. — Збива се у једној немачкој кнежевини, у другој половини прошлога века

НИКОЛА НЕДЕЉКОВИЋ, за четринаест година глумац народнога позоришта, враћајући се у приватан живот, излази данас на позорницу последњи пут.

Поштовани претплатници умолявају се, да би изволели исплатити други део од своје прве претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 д. а вр. у српској народној задружној штамарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.